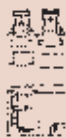

Bewoond Bewaard

Vereniging van eigenaren-bewoners
van monumenten

Nieuwsbrief

Achttiende jaargang

voorjaar 2015

Een uitgave van de Vereniging van eigenaren-bewoners van monumenten

Zaterdag 6 juni 2015
Algemene Ledenvergadering
Plein 1813 nr. 4
Den Haag

Inhoud

pagina

- 1 **Voorwoord**
- 2 **Actualiteiten**
- 4 **BewoondBewaard weet raad**
- 9 **Het oudste huis van Moddergat toch gerestaureerd**
- 12 **Familiearchieven zoeken onderdak**
- 14 **Huizenprijzen stijgen door subsidies voor monumenten**
- 15 **Gaswinning Groningen, aardbevingen en monumenten**
- 16 **Stoomwasserij De IJsselstroom mag weer gezien worden**
- 20 **Aanbod voor leden**
Donatus is dé kerken- en monumentenverzekeraar
- 22 **Historie Plein 1813 nr. 4**
- 25 **Uitnodiging Algemene Ledenvergadering**
- 26 **Programma ALV Bewoond Bewaard**
- 28 **JAARREKENING 2014**

Foto voorzijde: Haags Jantje, op zijn hoed draagt hij een pluim, aan zijn arm een mandje, foto achterzijde: Grote of Sint Jacobskerk Den Haag in de avondzon.
beide foto's: Diederick de Vilder.

Overige foto's: Silvester van Veldhoven, Paul Hillebrand en Diederick de Vilder.

Voorwoord

Nel Viersen, voorzitter BewoondBewaard

Nepmonumenten

Veel panden die als rijksmonument zijn aangewezen zijn zodanig gerestaureerd of vernieuwd (of achter de gevel zelfs fonkelnieuw herbouwd), dat je ze volgens de huidige opvattingen niet meer (rijks)monumentaal kunt noemen. Dat lag anders in de jaren zestig/zeventig van de vorige eeuw, toen deze panden als monument werden aangewezen en men veel minder streng was.

Als we het Parool van 17 maart 2015 mogen geloven blijven deze nepmonumenten op de monumentenlijst staan. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed vindt het kennelijk te duur en/of te riskant om er iets aan te veranderen. Hij vreest juridische procedures omdat eigenaren de monumentenstatus willen behouden. Natuurlijk willen de eigenaren dat. Zolang panden op de rijksmonumentenlijst staan kan een particuliere eigenaar de onderhoudskosten fiscaal aftrekken. Deze aftrekpost is bedoeld als tegemoetkoming voor eigenaren van monumenten die zich aan strenge regels moeten houden bij het instandhouden en restaureren van hun pand en daardoor duurder uit zijn. Je kunt het beschouwen als een vergoeding voor de beperking van de eigenaarsrechten, ook wel te vergelijken met een gedeeltelijke onteigening. Bij nepmonumenten zijn geen (of wellicht nog zeer beperkte) monumentale waarden in het geding en is er dus geen reden om tegemoet te komen in de kosten van onderhoud.

Waarom ik me hier druk over maak? Omdat in een tijd waar de subsidies en andere vormen van ondersteuning krapper worden en eigenaren van monumenten ieder dubbeltje omdraaien voordat het wordt uitgegeven, het des te belangrijker is dat het beschikbare geld ten goede komt aan het behoud van 'echte' monumenten. In dit licht is de terughoudendheid van de RCE niet goed te begrijpen. Voor repareren van fouten uit het verleden is het wat mij betreft nooit te laat.

Actualiteiten

Nel Viersen, voorzitter BewoondBewaard

Instandhoudingsplicht voor monumenten niet nodig

De Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (KNOB) pleit al 100 jaar voor een instandhoudingsplicht. Tijdens een recente studiedag, waar ook uw voorzitter een presentatie hield, kwam dit onderwerp weer aan de orde. Wat ons betreft is een instandhoudingsplicht niet nodig. Het overgrote deel van de eigenaren zorgt goed voor zijn monument en voor die gevallen waarin dat niet gebeurt zijn voldoende instrumenten beschikbaar om op te treden tegen verwaarlozing. Hieronder de brief die Bewoond Bewaard in dat kader aan de desbetreffende commissie van de Tweede Kamer heeft gestuurd. Inmiddels blijkt uit het verslag dat de minister het standpunt van BewoondBewaard onderschrijft.

Vaste Commissie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Tweede Kamer der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Betreft: Bundeling en aanpassing van regels op het terrein van cultureel erfgoed(Erfgoedwet) / Instandhoudingsplicht

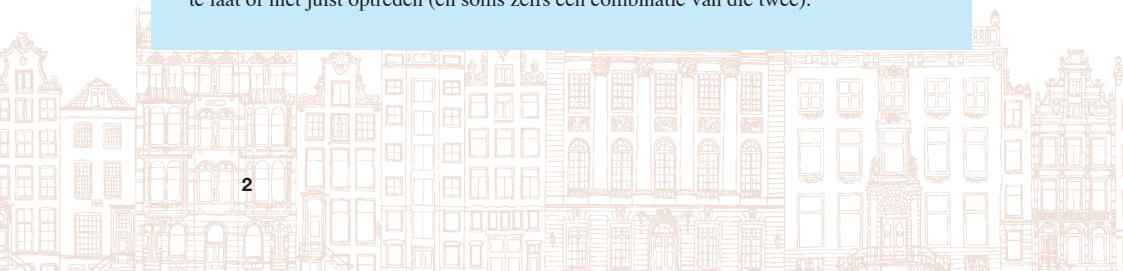
Amsterdam, 16 februari 2015

Geachte leden van de Vaste commissie OC&W,

Op 3 februari heeft de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (KNOB) u een brief gestuurd waarin gepleit wordt voor het opnemen van een actieve instandhoudingsplicht in de op 23 februari a.s. te behandelen Erfgoedwet.

De instandhoudingsplicht wordt al ruim 100 jaar door de KNOB bepleit. Ook de vereniging Bewoond Bewaard maakt zich zorgen over de instandhouding van monumenten, maar is van mening dat de problemen niet met een instandhoudingsplicht moeten of kunnen worden opgelost.

Volgens de huidige wetgeving mogen monumenten niet beschadigd, vernield of (zonder vergunning) worden gewijzigd. De overheid kan dus optreden wanneer een monument wordt gewijzigd zonder vergunning. Maar ook kan worden opgetreden wanneer sprake is van verwaarlozing waardoor het voortbestaan van het monument in gevaar komt. Denk aan gebroken beglazing, ramen en deuren die niet sluiten, gaten in dakgoten en hemelwaterafvoeren. De mogelijkheid om dit instrumentarium te gebruiken is in jurisprudentie bevestigd. Dat gemeenten niet altijd gelijk krijgen ligt aan het feit dat zij te laat of niet juist optreden (en soms zelfs een combinatie van die twee).

Het probleem is niet het ontbreken van instrumentarium, maar een gebrek aan capaciteit (of de wil) om ook daadwerkelijk te handhaven. Er is een gebrek aan monumentenambtenaren die snel en adequaat reageren op meldingen van inwoners dat er weer ongeoorloofd wordt verbouwd, dat er eens snel in de container gekeken moet worden wat daar allemaal ligt. Monumentenambtenaren moeten de wijk in, hun ogen en oren goed de kost geven, hier en daar een praatje maken om te zien hoe het gaat. Als er signalen zijn dat het onderhoud achteruit gaat poolshoogte nemen: wat zijn de problemen, hoe kunnen die worden opgelost, kan de gemeente helpen? Een instandhoudingsdialoog, dat past beter in deze tijd dan een instandhoudingsplicht en er mogen betere en duurzamere oplossingen van worden verwacht. De invoering van een instandhoudingsplicht levert aanzienlijk minder resultaat op dan het heroverwegen van bezuinigingen op monumentenambtenaren.

Daar waar sprake is van onwil, van opzettelijke verwaarlozing en geen gesprek mogelijk is, kan de gemeente het bestaande instrumentarium inzetten. Dat is ook het standpunt van de Minister en daar sluiten wij ons graag bij aan.

Met vriendelijke groet,

Nel Viersen, voorzitter Bewoond Bewaard

Meegekochte restauratiekosten aangekocht monumentenpand niet aftrekbaar.

Een echtpaar heeft met een BV een koop- en aannemingsovereenkomst gesloten voor een appartementsrecht. Met een aannemer is daarnaast een restauratieovereenkomst gesloten voor het aandeel van het echtpaar in de restauratie van het pakhuis. De kosten zijn niet aftrekbaar omdat volgens het Gerechtshof de koop- en aannemingsovereenkomsten onlosmakelijk zijn verbonden met de restauratieovereenkomst. De kopers hadden niet het recht om alleen de koopovereenkomst te sluiten. Er is sprake van meegekochte onderhoudskosten die deel uitmaken van de koopprijs van het appartement. Dit is in lijn met eerdere uitspraken van de Hoge Raad.

Gerechtshof Den Haag 17 juni 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:2192

BewoondBewaard weet raad

Diedrick de Vilder

Via onze website worden tal van vragen over uiteenlopende monumentenzaken gesteld.

Bewoond Bewaard weet vaak het antwoord.

In vervolg op de vorige nieuwsbrieven is hier alweer de tiende bloemlezing:

Mag dat zomaar?

Ik ben sinds 2004 woonachtig in een Rijksmonument. Toen ik het huis kocht was er een straatlantaarn bevestigd aan de gevel. Die is tijdens werkzaamheden in 2004 door de gemeente zelf verwijderd. De reden is mij niet bekend maar ik was er blij mee. Vandaag ontving ik een brief van de gemeente waarin zij mededeelt dat de straatlantaarn binnen een week teruggeplaatst gaat worden. Daaraan zou ik moeten meewerken volgens artikel 2:9 van de APV Gouda.

Uiteraard ben ik hier helemaal niet blij mee want het schaadt direct de waarde en het aanzien van mijn pand. Bovendien is de verlichting hier in de straat al

10 jaar geen probleem dus waarom nu wel?

Mag een gemeente zomaar een gevel van een Rijksmonument schaden op basis van dit artikel? Op welke gronden kan ik deze gemeentelijke misser voorkomen?

Het mag zeker niet zomaar: er is in ieder geval een omgevingsvergunning nodig op basis van artikel 11 en 12 van de monumentenwet.

Artikel 11

1. Het is verboden een beschermd monument te beschadigen of te vernielen.
2. Het is verboden zonder of in afwijking van een vergunning:
 - a. een beschermd archeologisch monument te slopen, te verstoren, te verplaatsen of in enig opzicht te wijzigen;
 - b. een beschermd archeologisch monument te herstellen, te gebruiken of te laten gebruiken op een wijze, waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht.

Artikel 12

1. Een aanvraag om vergunning als bedoeld in artikel 11, tweede lid, wordt ingediend bij burgemeester en wethouders.
2. Artikel 3.1, tweede lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht is van overeenkomstige toepassing.

Voor de beoordeling van bouw- en verbouwplannen geldt in eerste instantie het Bouwbesluit 2012, deze stelt het wettelijk kader.

In de APV staat echter inderdaad het volgende:

De rechthebbende op een bouwwerk is verplicht toe te laten dat op of aan dat bouwwerk voorwerpen, borden of voorzieningen ten behoeve van het verkeer of de openbare verlichting worden aangebracht, onderhouden, gewijzigd of verwijderd.

Voor iedere wijziging aan een monument is dus een omgevingsvergunning nodig. Uw eerste verdedigingslinie zou dus kunnen zijn om de gemeente te vragen of er wel een omgevingsvergunning is aangevraagd en verleend.

De regeling zegt wel dat u dit moet toestaan, maar een gemeente moet zich ook redelijk gedragen. U kunt proberen te betogen dat de belangen van de gemeente bij het terugplaatsen van de lamp, nadat de gemeente deze zelf eerst heeft verwijderd, kleiner zijn dan uw belangen.

Belang gemeente bij verkeersveiligheid e.d. moeten dan worden afgewogen tegen uw belang zoals beschadiging van uw eigendom, inperking van uw eigendomsrechten of vermindering van waarde van het pand.

Als de gemeente voet bij stuk houdt zal er niets anders opzitten dan een kort geding of andere procedure tegen de gemeente aan te spannen. Daarvoor zult u een advocaat in de arm moeten nemen. Veelal is een eerste gesprek gratis of tegen gereduceerd tarief, dus u kunt zonder al te veel kosten uw kansen met een jurist bespreken. Het beste kunt u uw vraag stellen aan een jurist die thuis is in het bestuursrecht

Zonnepanelen

Onze woning in St. Jacobiparochie is Rijksmonument, volgens besluit in 1999 van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Onze vraag: mogen op Rijksmonumentale woningen zonnepanelen geplaatst worden of is dat in ALLE gevallen verboden?

Iedere wijziging aan een rijksmonument is zoals u weet vergunningplichtig. Er is echter geen algemeen verbod op het plaatsen van zonnepanelen op een rijksmonument, net zo min als een verbod op andere duurzaamheidsmaatregelen.

In onze nieuwsbrief treft u regelmatig artikelen aan van leden die zulke maatregelen hebben toegepast.

Er is wel vaak gemeentelijk beleid ten aanzien van de zichtbaarheid van zonnepanelen op monumenten of in beschermd stadsgezicht vanaf het omliggende terrein. Op een niet-zichtbaar dakvlak, voor zoals platte daken of dakschilden ter weerszijden van een kilgoot, is het over het algemeen geen probleem; vol in het zicht is begrijpelijkerwijs enorm ontsierend en daarom ongewenst.

Uw monument bestaat uit meerdere bouwdelen, molenaarshuis, schuur en boerderij en nog een klein bakstenen gebouwtje (tbc-huisje). In de waardering van uw monument zijn de schuur, de boerderij en het tbc-huisje voor de bescherming van rijkswege van ondergeschikt belang, wellicht dat daar meer mogelijkheden zijn voor de zonnepanelen.

Ik raad u aan met inachtneming van het bovenstaande uw plan voor eventuele plaatsing van zonnepanelen voor te leggen aan de gemeente, die kan uitsluitend geven over de toelaatbaarheid. Nóóit op eigen houtje wat doen want dat leidt onherroepelijk tot problemen.

Reinigen en voegen

Vanaf 2 juli ben ik eigenaar van een woonhuis dat ook rijksmonument is in Leiden. Ik wil hier onderhoud aan laten verrichten door het laten reinigen en opnieuw voegen van de zijgevel. Deze zal anders binnen 3 jaar gaan doorlekken. De vraag is of ik hier een vergunning voor nodig heb danwel een melding moet maken (zoals bij een gemeentelijk monument)?

De redegevende beschrijving van uw monument stelt dat deze van algemeen belang is wegens cultuur- en architectuurhistorische en typologische waarde vanwege de uitwendig overwegend gaaf bewaarde vormgeving in de bouwstijl van de Delftse School en als kenmerkende voorbeelden in het oeuvre van A.J. Kropholler en H.A. van Oerle.

Bovendien is uw woning deel van een rijtje woningen waarvan de samenhang essentieel is, wanneer het gevelbeeld van een van die woningen wordt gewijzigd, schaadt dat het geheel.

Voor regulier onderhoud en reparatie zoals schilderen volstaat over het algemeen een melding aan de monumentenambtenaar van de gemeente. Die kan aangeven wat de mogelijkheden zijn als u bijvoorbeeld andere kleuren zou willen toepassen.

Compleet reinigen en nieuw voegen is zeker vergunningplichtig omdat het voegwerk in hoge mate beeldbepalend is voor het metselwerk (kleur en vorm van de voeg, diepliggend of juist geknipt).

Bij reinigen bestaat ook nog het risico dat het patina van de baksteen wordt

verwijderd waardoor de poreuze steen aan de elementen wordt blootgesteld, wat kan leiden tot vorstschade maar ook tot kalkuittreding van de metselspecie waardoor witte vlekken op de gevel ontstaan.

Het is ook enorm belangrijk dat het voegmateriaal goed is afgestemd op de steen van het metselwerk, een harde cementvoeg in een relatief zachte steen geeft onherroepelijk op termijn problemen met vocht en vorst. Laat het voegbedrijf hier specifiek goed onderzoek naar doen.

Wij raden u aan beslist niet zomaar met reinigen en voegen te beginnen, dat is vragen om problemen.

Het oudste huis van Moddergat toch gerestaureerd

In 2011 schreef ik in dit blad over het vissersdorp Moddergat in Friesland. Ons rijksmonument op De Oere 10 was in 1939 zijn tuitgevel kwijtgeraakt en ik vroeg mij toen af of de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) ermee zou instemmen wanneer de oude gevel weer in ere zou worden hersteld. Ik kan u nu melden dat dit inderdaad gelukt is, maar niet zonder slag of stoot! Hier een verslag hoe dit tot stand is gekomen.

In de Gemeente Dongeradeel (Dokkum) bevinden zich vier dorpskernen die de status van Beschermd Dorpsgezicht dragen. Helaas wordt het voortbestaan van de Friese dorpen bedreigd door leegstand, met vaak verwaarlozing als gevolg. Om daar iets aan te doen heeft men een initiatief genomen om deze oude dorpskernen een beter aanzien te geven. Door een flink subsidiebedrag beschikbaar te stellen hoopte men het aanzien van de dorpen te verbeteren. En met succes. De klusbedrijfsjes in de dorpen kunnen het werk inmiddels bijna niet meer aan, kleine verbouwingjes, isolering, schilderwerk, werk te over. Voor Moddergat was € 375.000 beschikbaar, een berg geld, dat onmogelijk opgemaakt kon worden in het slechts 40 huisjes tellende Beschermd Dorpsgezicht. De plaatselijke Dorps Ontwikkelings Maatschappij (DOM) besloot het anders aan te pakken: alle huizen in heel Moddergat én het tweelingdorp Paesens konden gebruik maken van deze subsidiepot. En dat deed men. Kleine onderhoudswerkzaamheden, maar ook grote projecten werden

aangepakt. Twee tot ruïne vervallen historische panden worden nu onder handen genomen en gaan een nieuwe toekomst tegemoet. Maar één ding zal iedereen duidelijk zijn: er moest uiteraard ook een project in het Beschermd Dorpsgezicht gerealiseerd worden, het liefst een die in het oog valt. Een herbouwde gevel voor het oudste huis van Moddergat zou een fraai project kunnen zijn.

Ons plan werd enthousiast ontvangen door de DOM en de betrokken ambtenaren. Maar “historiserend restaureren” ligt moeilijk bij de RCE. Ook nu. Men gaf geen toestemming.

Hun rapport was niet mals:

“Het omvormen van een monument met het doel een oudere verschijningsvorm dan de bestaande op te roepen bevat een element van bedrog en vervalsing. Door te restaureren in de zin van herbouwen van vroegere architectonische concepties, terwijl men de bijdragen uit andere historische perioden vernietigt, vervangt men het uit verschillende historische betekenislagen opgebouwde beeld van het monument door een statisch en historisch ongedifferentieerd beeld: een monument als perfecte maquette, maar met een gereduceerde geschiedenis.”

De verantwoordelijke wethouder nodigde mij in januari 2014 uit voor een gesprek. Samen met haar ambtenaar Monumentenzaken en de architect werd het restauratieplan uitgebreid doorgesproken. Het was de afgelopen 25 jaar slechts één keer eerder voorgekomen, maar nu wilde het College van B&W het rijksadvies naast zich neer leggen. Maar dan moest er wel een goede argumentatie komen om naar de RCE te sturen. Daar heeft de architect Siebe van Seijen voor gezorgd:

“De gronden die de RCE gebruikt als motivatie (richtlijnen 1991) zijn 23 jaar oud en inmiddels is het denken over en omgaan met monumenten op allerlei gebied geëvolueerd. Ook over reconstructies zijn inmiddels positieve geluiden (zelfs uit de kringen van de RCE: Wim Denslagen) in de samenleving te horen. De reconstructieve restauraties uit de eerste jaren van de monumentenzorg kunnen nu ondanks het verlies aan delen historische substantie en gelaagdheid ook vaak op positieve bijval rekenen (MartenaHuis Franeker, Kerk Hantumhuizen). En dan niet vanwege die historische gelaagdheid, maar vanwege de beeldwaarde. Die beeldwaarde geldt ook voor De Oere 10-12: het enige pand in Moddergat uitgevoerd in gele baksteen. De gelijkenis met een fors aantal ook in gele baksteen uitgevoerde panden op Schiermonnikoog is verbluffend, en de mogelijke relatie wordt op deze manier weer leesbaar.”

Het pand De Oere 10 heeft inmiddels zijn oorspronkelijke tuitgevel teruggekregen dankzij het enthousiasme van wethouder Pytsje de Graaf en haar ambte-

naren. Architect Siebe van Seijen van Adema Architecten te Dokkum heeft de gevel met behulp van oude foto's weer weten te reconstrueren.

Vervolgens heeft bouwbedrijf Dijkstra-de Graaf uit Engwierum zijn restauratievakmensen aan het werk gezet. Zorgvuldig is de oude gevel weer steen voor steen opgebouwd. Dit oudste nog bestaande huis van Moddergat dateert uit 1684, toen het als boerderij gebouwd werd door Frans Fetzes en zijn vrouw Ettie Hooghacker. Voor de zware draagbalken gebruikte men boomstammen, die het jaar daarvoor gekapt waren, zo ontdekte Siebe van Seijen toen hij een jaarringenonderzoek uitvoerde. Vanaf 1750 is het twee eeuwen lang een vissershuis geweest. Sinds enkele jaren heeft het huis de naam: “De Vrouw Trijntje”, naar het vissersschip dat in 1883 verging en waarvan de bemanning in het huis woonde. Schipper Tiete Waeltjes Post en zijn vrouw Trijntje Thomas Fokkens woonden hier vanaf 1853. Zij kwam in het kraambed te overlijden, waarna Tiete zijn blazer naar haar vernoemde. Nu staat deze scheepsnaam op de deurpost geschilderd.

Dank zij het enthousiasme van de Gemeente Dongeradeel en de steun van de DOM Paesens-Moddergat heeft het pand zijn oude glorie herkregeen. Als enige historische onjuistheid is het nokanker aangepast met het bouwjaar: 1684

Neleke en Paul Hillebrand
“De Vrouw Trijntje”
De Oere 10, 9142 VK Moddergat
oere10@gmail.com

Familiearchieven zoeken onderdak

Veel eigenaren en bewoners van monumentale woningen zijn geïnteresseerd in de bouwgeschiedenis van de plek waar zij wonen. En ook willen ze weten wie er in het verleden hebben gewoond en wat die bewoners aan het pand hebben veranderd. Uitvoerig archiefonderzoek is daarvoor noodzakelijk. Een belangrijke bron kan zijn het archief van een familie die het pand generaties lang heeft bewoond. Vaak volgt na gedegen onderzoek een publicatie. Een familiearchief moet soms eerst opgespoord worden. Het kan bij een archiefinstelling zijn gedeponereerd. Maar het kan ook nog ergens op een zolder staan. Via via kan men het archief traceren. In het verleden is getracht familiearchieven te registreren. Daarvoor werd opgericht het Centraal Register van Familiearchieven. Het was een initiatief van het Nationaal Archief. Dit register is evenwel wegbezuinigd.

Een familiearchief wordt in principe door iemand van de familie beheerd. Maar wat wanneer de beheerder dit niet meer kan en er niet direct een opvolger is? Dat kan zijn door gebrek aan belangstelling of dat er geen plaats voor is. Archiefinstellingen van de overheid, maar ook de Nederlands Genealogische Vereniging en het Centraal Bureau voor Genealogie willen liever geen familiearchieven meer opnemen. Dit komt doordat een familiearchief vaak een bonte verzameling is van paperassen en objecten. De familie wil het graag bijhouden, maar de archiefinstellingen willen alleen de krenten uit de pap.

Het heeft te maken met kosten voor opslag en beheer. Een werkgroep zet zich nu in om een eigen depot te vinden voor de opslag van familiearchieven. Het liefst bij een instituut met een cultuur-historische doelstelling. De werkgroep wil voorts met hulp van vrijwilligers archiefbeheerders gaan ondersteunen bij het beschrijven van de inhoud en het goed verpakken van het materiaal. Het zal ook digitaal toegankelijk gemaakt dienen te worden. In principe blijft de familie eigenaar van het archief en draagt zij bij in de kosten van beheer, waaronder de huur van de ruimte.

Monumentale panden hebben vaak veel ruimte beschikbaar. Soms te veel voor de bewoners. Het kan dan aantrekkelijk zijn om ruimte te verhuren aan de stichting in oprichting, die de beheerder gaat worden van familiearchieven. Belangrijk is dat de ruimte goed te conditioneren is en dat er af en toe iemand kan vertoeven voor het verrichten van onderzoek.

Mocht iemand van Bewoond Bewaard geïnteresseerd zijn en meer informatie willen dan kan een vrijblijvend gesprek plaatsvinden. Neem gerust contact op.

Namens de werkgroep
Hugo Doeleman Hzn
Hugo.doeleman@xs4all.nl

Kijk ook eens op de website: www.familiearchieven.nl

Huizenprijzen stijgen door subsidies voor monumenten

Eduard Haaksman

1 april 2012 is econoom Jan Rouwendal aan de VU in Amsterdam benoemd tot bijzonder hoogleraar “Economische waardering van erfgoed”. Daarnaast is hij actief in onderwijs en onderzoek op het gebied van economie van onroerend goed en stedelijke economie. Samen met econoom Hans Koster heeft Rouwendal nationaal onderzoek gedaan naar investeringen in cultureel erfgoed. Zij onderzochten gesubsidieerde investeringen in restauraties van monumenten, die een zeer groot deel uitmaken van alle investeringen in cultureel erfgoed. De onderzoekers maakten hun berekeningen op basis van metingen in heel Nederland van de afgelopen twintig jaar. Hun informatie - van de Nederlandse Vereniging van Makelaars (NVM) en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) - bestaat uit twee miljoen huizentransacties en twaalfduizend investeringen in monumenten. Een investering van 100% blijkt grofweg 115% van dat bedrag op te leveren, gekeken naar de huizenprijzen van de omliggende panden “Als we dus alleen kijken naar het effect op de omgeving, is het dus al de moeite waard om een mooi gebouw met cultuurhistorische waarde, dat achterstallig onderhoud heeft, te restaureren”, zegt Hans Koster
Bron : VU – Persbericht 12 februari 2015.

Gaswinning Groningen, aardbevingen en monumenten

Eduard Haaksman

In het Kamerdebat van 12 februari jl. is door het Kamerlid Carla Dik – Faber van de ChristenUnie aandacht gevraagd voor de positie van monumenten. Deze oproep werd unaniem door de Kamer aanvaard. De tekst van de motie (nr. 107) bij het debat Gaswinning Groningen – veld (vergaderjaar 2014 – 2015, 33529) luidt als volgt :

“De Kamer,
gehoord de beraadslaging,
constaterende, dat in de provincie Groningen veel monumenten en erfgoed met culturele en religieuze waarde aanwezig zijn, maar dat aardbevingen als gevolg van gaswinning schade hebben toegebracht aan veel monumenten en kerken; overwegende, dat in de Monumentenwet een verbod op beschadiging en vernieling van monumenten uit de Monumentenwet staat; verzoekt de regering:

- ervoor zorg te dragen, dat de NAM de kosten voor behoud en herstel van monumentaal erfgoed betaalt;
- bij herstel en behoud niet slechts economische afwegingen, maar ook de monumentale waarde en de waarde voor het landelijk gebied en de identiteit van Groningen mee te wegen;
- zorg te dragen voor een speciaal team bij de Nationaal Coördinator Groningen voor het herstel en de preventie van schade aan monumenten en erfgoed;

en gaat over tot de orde van de dag.”

Op dit moment werkt de Rijksdienst Cultureel Erfgoed nauw samen met de Provincie Groningen en Libau Steunpunt. De RCE registreert zoveel mogelijk schadegevallen aan rijksmonumenten in de Database Incidenten Cultureel Erfgoed (DICE). Hiermee wil de RCE meer inzicht krijgen in welke categorieën rijksmonumenten beschadigd zijn en wat hierbij de zwaarst getroffen gemeenten zijn. Tot eind 2014 werden in DICE 189 rijksmonumenten geregistreerd, die zijn beschadigd als gevolg van aardbevingen. Hieronder bevinden zich 58 kerken, maar ook veel boerderijen, woonhuizen, molens en andere gebouwen. De RCE spant zich door middel van advisering in om te komen tot een cultuurhistorisch verantwoord schadeherstel en preventiemaatregelen.

Stoomwasserij De IJsselstroom mag weer gezien worden

Nel Viersen

In de uiterwaarden aan een nevengeul van de IJssel, tegenover Zutphen, staat de oude stoomwasserij De IJsselstroom er sinds kort weer prachtig bij. Dat is te danken aan Silvester van Veldhoven, een gepassioneerd architect, en zijn partner Marian van Leeuwen.

De IJsselstroom is gebouwd in 1911. Tot 1955 is het pand in gebruik geweest als wasserij, van 1955 tot 1969 werd er vis verhandeld. Daarna wordt het pand bewoond door nazaten van de laatste ondernemer. In 1984 erft Diedel Hoekstra het pand. Er wordt wel een cv ginstalleerd, maar verder zijn er geen middelen meer om het pand te onderhouden. Een groot deel van het pand staat leeg en raakt in verval. Het mag dan ook een wonder heten dat het pand niet verloren is gegaan.

De IJsselstroom is een uniek voorbeeld van ons industrieel erfgoed. Toch heeft het tot eind 2008 geduurd voordat het werd aangemerkt als gemeentelijk monument.

Medio 2012, na hun eerste bezoek aan De IJsselstroom, waren Silvester en Marian meteen 'verkoch't'. Dit was hun droompand, dat aan alle eisen

voldeed: gelegen aan een rivier, industrieel erfgoed, groot genoeg voor wonen en werken, niet te groot en een pand dat niet af was, waardoor er alle ruimte was om het naar hun eigen wensen te restaureren en in te richten. Na een periode van vooronderzoek en overleg met alle overheidslagen wordt in december 2012 het koopcontract getekend. Sinds 2014, toen de restauratie ver genoeg gevorderd was, wonen Silvester en Marian in De IJsselstroom en is Veldhoven Architecten er gevestigd.

Eind maart ga ik voor het eerst naar De IJsselstroom voor een gesprek met Silvester. Het is een sombere middag (regen, hagel en donkere wolken) maar binnen merk je daar niets van: grote ramen die een prachtig uitzicht op de IJssel bieden. Een warm welkom – letterlijk en figuurlijk - op deze sombere dag.

Ambitieuus plan

Silvester: “Wij hebben de lat hoog gelegd. We wilden De IJsselstroom minimaal energieneutraal maken, comfort genereren in een van oorsprong industrieel pand, maar tegelijkertijd de monumentale details en uitstraling bewaren. Dat is geen gemakkelijk pad. Bij een monument dat gebruikt wordt ontkom je er niet aan om het gebouw op een of andere manier aan te tasten. We zijn zeer behoedzaam te werk gegaan en iedere keer de afweging makend hoe een ingreep kan worden gedaan zonder inbreuk op de monumentale waarden.”

Ergieneutraal monument

Een van de doelstellingen was een energieneutraal pand. Silvester: “We zijn er nog niet helemaal. De warmtepomp (die een buffervat met 1000 liter water verwarmt) werkt inmiddels goed. De voorzietramen moeten nog worden geplaatst en de zonnepanelen ontbreken ook nog. Maar het gaat ons zeker lukken. Dat het pand geheel gerestaureerd moest worden was natuurlijk een groot voordeel. Daardoor konden wij overal vloerverwarming aanleggen. Dat is nodig, omdat de warmtepomp een zogenaamde laagtemperatuurverwarming is. En dat werkt als het pand geïsoleerd is. Dat is aanzienlijk lastiger bij monumenten die niet worden gerestaureerd. Maar zelfs in deze panden is al het een ander mogelijk. Bijvoorbeeld het toepassen van zonnepanelen, zonneboiler, led verlichting, achterzetramen, kierdichting, isoleren van de begane vloer door in de kruipruimte een ‘luchtkussen’ aan te brengen, isoleren van de verdiepingsvloer door isolatie dekens tussen de balken. Met dit alles moet ventilatie wel gewaarborgd blijven, een goede balans tussen vocht dat het pand uit moet en verse lucht die binnen moet komen.

Voordat wij begonnen hebben wij een uitgebreid DuMo rapport laten maken, waarin de Duurzaamheidsprestatie in relatie tot de Monumentale waarde in kaart wordt gebracht. Ik ben blij dat wij dat hebben gedaan, maar achteraf gezien hadden we nog eerder een nog breder advies moeten vragen. Ik kan iedereen die iets wil doen aan isolatie in zijn huis aanraden om hierin te investeren, want dat betaalt zich later dubbel en dwars terug. Wanneer de overheid echt aan de slag wil met verduurzamen van de vele monumenten in particuliere handen, dan zouden ze eigenaren moeten faciliteren bij het laten maken van zo'n advies. Niet zo uitgebreid als in ons geval, maar een eenvoudig, compact advies. Maak bijvoorbeeld een vragenlijst aan de hand waarvan de eigenaren het voorwerk zelf kunnen doen en ontwikkel een standaard adviesformulier dat door een adviseur kan worden ingevuld. Een steuntje in de rug in de vorm van een subsidie zou natuurlijk ook helpen om particulieren op de goede weg te helpen."

Bouwers van de toekomst

Werken aan duurzaamheid betekent voor Silvester ook investeren in de bouwvakkers van de toekomst. Silvester: "Het systeem loopt vast doordat er te weinig leerling-werkplekken zijn. Wij hebben ons restauratieproject opgezet als leerplek voor toekomstige timmerlieden, metselaars, tegelzetters, voegers en machinaal houtbewerkers. Het was ook een voorwaarde aan de aannemers en uitvoerders met wie wij in zee gingen dat zij leerlingen aanstelden en begeleidden. Dat gebeurt volgens mij veel te weinig. Er wordt te veel naar de kosten gekeken en te weinig naar de opbrengsten op langere termijn. Ik ben overigens een groot voorstander van een meester-gezel systeem."

Toekomstplannen

We praten nog wat na over de mogelijkheden die wij beiden zien om de particulier te helpen bij energiematregelen. De huidige focus ligt meestal op isolatie, maar volgens Silvester zullen we in de toekomst steeds meer overgaan naar het ontwikkelen van eigen energie. Dat is ook een manier om een monument energieneutraal te maken. Hij is daar zelf al druk mee bezig, niet alleen in zijn eigen pand, maar ook voor de gemeente Zutphen. Hij werkt aan de ontwikkeling van een watermolen op de plaats waar Berkel en IJssel samen komen. Een ander idee van hem is het ontwikkelen van een energiepad: een drijvend pad met daaronder watermolens die energie opwekken door de beweging van het water. Per watermolen kan de energiebehoefte voor 50 tot 80 huishoudens worden opgewekt.

Zelf een kijkje nemen?

Dat kan. De wasserij wordt verhuurd als bijzondere vergader- en presentatielocatie en op gezette tijden is er ook een kunsttentoonstelling. Zie www.deijsselstroom.info voor actuele informatie.

De (bouw)geschiedenis en het restauratieproces zijn uitgebreid beschreven in het boek "De IJsselstroom, van stoomwasserij tot duurzaam monument". Op de website staat informatie hoe u dit boek kunt bestellen.

Aanbod voor leden

Donatus is dé kerken- en monumentenverzekeraar

Vanouds was Donatus de verzekeraar van kerken en kloosters. Sinds 2010 richt Donatus zich ook op monumenten. Graag voldoe ik aan het verzoek van uw redactie om Donatus te introduceren.

Verzekerde waarde

Gebouwen worden verzekerd op basis van herbouwwaarde. Uit onderzoek van het Nationaal Restauratie Fonds (NRF) blijkt dat het grootste deel van de monumenten (zwaar) onderverzekerd is. Eén van de oorzaken is een onjuiste vaststelling van de herbouwwaarde. Eigenlijk is het eenvoudig.

Het woord zegt het zelf. De kosten die nodig zijn om te herbouwen, dus inclusief alle bijkomende kosten van procedures, calculaties en adviezen.

Vooraf monumenten met achterstallig onderhoud zijn onderverzekerd.

Men denkt dat zo'n monument een lagere herbouwwaarde heeft. Dat is een misverstand. Een aannemer heeft evenveel bouw materiaal nodig en zijn personeel maakt evenveel manuren of het oorspronkelijke gebouw nu hoognodig gevoegd en geschilderd moet worden of niet. Donatus heeft een eigen technische buitendienst van 9 mensen die expert zijn in het vaststellen van de juiste herbouwwaarde. Voor leden taxeert Donatus gratis.

Index

Verzekeraars werken met een index om de verzekerde waarde (die gekoppeld is aan de herbouwwaarde) op peil te houden. In de praktijk blijkt, dat monumenten niet passen in het gemiddelde. Eén van de verklaringen is dat de verhouding arbeid en materiaal bij historische panden anders is dan bij moderne panden. Donatus heeft een aparte index ontwikkeld voor monumenten, zodat dat de verzekerde waarde op peil blijft en onderverzekering wordt voorkomen.

Geen winstoogmerk

Donatus is een onderlinge verzekeraar zonder winstoogmerk. Elke verzekerde bij Donatus is lid van de verzekeringmaatschappij en ontvangt een ledenrestitutie afhankelijk van het resultaat. Gemiddeld bedrag de ledenrestitutie over de afgelopen 10 jaar 40% van de betaalde premie. Die ledenrestitutie ontvangt men na 2 jaar en wordt verrekend met de nieuwe premie.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

Dit betekent voor nieuwe verzekerden, dat men de eerste 2 jaar een veel hogere nota ontvangt dan daarna. Om die eerste 2 jaar te overbruggen heeft Donatus met het bestuur van Bewoond Bewaard afgesproken, dat men een instapkorting ontvangt van 25% voor de eerste 2 jaar om dit te overbruggen. Voor andere klanten is dit 20%.

CAR-verzekering

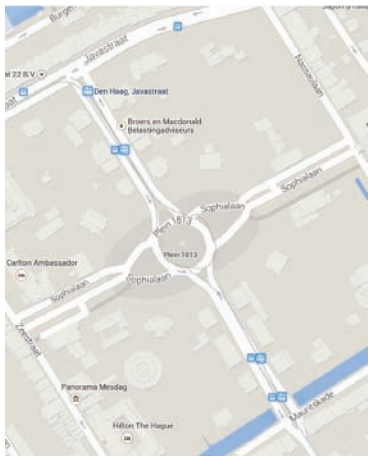
Bij restauratie of verbouwing is het van groot belang, dat er een zogenaamde CAR-verzekering wordt gesloten. Wij adviseren omdat niet over te laten aan de aannemer. Sluit zelf die CAR-verzekering en vraag desnoods aan de aannemer om een korting op de offerte. Omdat Donatus het van groot belang vindt dat eigenaren van monumenten zelf een goede CAR-verzekering sluiten, bieden we onze leden een korting van 7,5% aan op de CAR-verzekering als deze via ons gesloten wordt.

Simon Kadijk, directeur Donatus Verzekeringen

Historie Plein 1813 nr. 4

Diedrick de Vilder

De algemene ledenvergadering wordt dit jaar gehouden in een bijzondere locatie in het deftige gedeelte van Den Haag: het rijksmonument Plein 1813 nr. 4

De relatie van Plein 1813 met het bestuur van Nederland wordt niet alleen benadrukt door het monument ter nagedachtenis aan onze onafhankelijkheid. Het plein ligt midden in het Willemspark, een park dat behoorde aan Koning Willem II. Het was zijn zoon Koning Willem III, die te kennen gaf het park bij voorkeur aan de gemeente te willen verkopen.

De Burgemeester liet de gemeenteraad weten dat Zijne Majesteit bij verkoop 'alle mogelijke toefelijheid zou gebruiken' en 'dat Zijne Majesteit begrijpt, dat het ware belang van deze stad meebrengt dat dit zoo verfraaide gedeelte dezer gemeente in stand blijve en althans door niets worde ontsierd of dat het uitzicht der gebouwen langs het Willemspark door onaanzienlijke huizen of inrichting worde benadeeld.'

De gemeenteraad respecteerde het begrip van de Koning, waardoor de Koning weinig veeleisend was wat de verkoopprijs betreft. Het Willemspark werd voor f 45.000 op 24 April 1855 aan de gemeente verkocht.

In 1857 werd op 17 maart het ontwerp van de gemeentelijke onderarchitect, W.C. van der Waeyen Pieterzen goedgekeurd. Het voorzag in een ovaal plein waarvan vier brede lanen uitgingen, het huidige Plein 1813.

Plein 1813 nr.4, een Villa met koetshuis werd in 1860 gebouwd voor mr. Jan C.W. Mercus, die het begin 1900 verkocht aan de familie Taets van Amerongen. In 1905 werd het pand flink verbouwd. De gesloten middenpartij werd weggebroken, waardoor de huidige grote hal ontstond. Het was mevrouw Taets van Amerongen, die de inrichting bepaalde. De deur van de herenzaal komt uit een Zwitsers chalet en werd door haar gekozen als ontwerp voor al het andere houtwerk.

Na de oorlog werd bij terugkeer uit Londen dit pand gehuurd voor het kabinet van de minister-president. Pas in 1993 werd het door de staat als eigendom verworven.

Op 24 juni 1945 trad het kabinet Schermerhorn-Drees aan. Dit was het eerste kabinet dat in dit huis ging werken.

De 14 navolgende kabinetten hebben alle hier gewerkt.

Beel, Drees, de Quay, Marijnen, Cals, Zijlstra, de Jong en Biesheuvel.

Het laatste kabinet dat hier werkte was het kabinet Den Uyl.

De voorkamer was de werkkamer voor de minister-president. In de herenzaal hebben talloze ministerraden bijeengezeten. In de serre is uitgebreid gedineerd en de tuin heeft zich vele malen geleend voor een stille wandeling en overpeinzing.

Toen in 1973 er bij een demonstratie een steen door de voorruit kwam is besloten het kabinet naar het Binnenhof te verplaatsen.

Nadien is het pand de werkplek geworden voor de Wetenschappelijke raad voor het Regeringsbeleid, die er in 2005 uit verhuisde. Sindsdien wordt er gezocht naar een passende gebruiker voor dit object.

In de periode van tijdelijke leegstand wordt het pand gebruikt voor diverse bijeenkomsten, vergaderingen, workshops, cultuur en presentaties, georganiseerd en ondersteund door de Kunstpassage. Wij maken graag gebruik van de mogelijkheid hier bij elkaar te komen voordat het gebouw verkocht gaat worden aan een commerciële partij.

Uitnodiging Algemene Ledenvergadering op 6 juni 2015 te Den Haag

Plein 1813 nr 4, 2514 JN Den Haag

Leden en donateurs zijn hierbij uitgenodigd om de Algemene Ledenvergadering op zaterdag 6 juni in het rijksmonument Plein 1813 nr. 4 te Den Haag bij te wonen.

U kunt zich aanmelden bij de secretaris van Bewoond Bewaard, Ulrike Weller-Aussems, Keizersgracht 416, 1016 GC Amsterdam. Bij voorkeur per mail: mail@bewoondbewaard.nl of per telefoon 06 54 70 54 27.

De eigen bijdrage voor deelname aan het middagprogramma (lunch, museumbezoek, historische rondrit en borrel) bedraagt € 25,00 per persoon te voldoen op rekening NL73 INGB 0004 2581 70 ten name van Vereniging Bewoond Bewaard te Bosch en Duin.

In verband met het maximaal aantal zitplaatsen in de tram kunnen slechts 30 personen aan het middagprogramma deelnemen.

Agenda Algemene Ledenvergadering

1. Opening en vaststelling agenda
2. Mededelingen en ingekomen stukken
3. Verslag algemene ledenvergadering 7 juni 2014
gepubliceerd in de nieuwsbrief najaar 2014
- 3a. Verslag afgelopen jaar en plannen voor 2015
4. Financieel jaarverslag 2014
 - Toelichting van de penningmeester
 - Verslag van de kascommissie
 - Vaststelling financieel jaarverslag
 - Décharge van penningmeester en bestuur
 - Benoeming nieuwe kascommissie
5. Wat verder ter tafel komt
6. Sluiting

Programma ALV Bewoond Bewaard Plein 1813 nr. 4 Den Haag

Zaterdag 6 juni 2015

- 10:30 uur ontvangst met koffie
- 11:00 - 11:30 uur statutaire ledenvergadering
- 11:30 – 12:15 uur lezing over monumentenzaken door ons lid en
 restauratiearchitect Pieter van Traa.
- 12:15 – 13:00 uur lunchbuffet
- 13:00 -13:15 uur korte inleiding op het middagprogramma
- 13:15 - 14:15 uur bezoek aan Panorama Mesdag,
 (gezicht op Scheveningen in 1881)
 Zeestraat 65, 2518 AA Den Haag
 wie een museumkaart heeft wordt verzocht daarvan
 gebruik te maken
- 14:25 - 16:00 uur rondrit door Den Haag en Scheveningen in historisch
 tramvoertuig, opstappen op de halte Plein1813
- ca. 16:00 uur afsluiting op Plein1813 nr. 4 met een drankje en
 versnaperingen, bij mooi weer in de tuin.

Locatie Plein 1813 nr. 4 is uitstekend bereikbaar per openbaar vervoer (tram lijn 1 en bus lijnen 22, 24, N1) en heeft ruime parkeergelegenheid op eigen terrein. Panorama Mesdag zowel als de opstapplaats van de tram is op korte loopafstand.

JAARREKENING 2014

De jaarrekening 2014 van de Vereniging bestaande uit de balans per 31 december 2014 met vergelijkende cijfers per 31 december 2013 en de winst- en verliesrekening over 2014 met vergelijkende cijfers over 2013, alsmede de begroting over 2015 treft u hierbij aan.

De kascommissie heeft zich op 18 maart jl hierover gebogen en de jaarrekening 2014 goedgekeurd.

Op de ALV van 6 juni a.s. zullen de cijfers door de penningmeester worden toegelicht.

OPZEGGING LIDMAATSCHAP

Opzegging van het lidmaatschap kan slechts geschieden tegen het einde van een kalenderjaar en dient uiterlijk vóór 1 december schriftelijk of per e-mail bij de secretaris binnen te zijn.

Indien een opzegging niet tijdig heeft plaatsgevonden, loopt het lidmaatschap door tot het einde van het eerstvolgende kalenderjaar.

U krijgt altijd een schriftelijke (of e-mail) bevestiging van uw opzegging.

Ontvangt u deze niet binnen een week, neemt u dan telefonisch contact op met de secretaris 020-6238095 of 06-54705427

BALANS per 31-12-2013

Bank rekening courant	€ 1.037,53	Eigen Vermogen	€ 30.144,05
Spaarrekening	€ 26.406,32	Crediteuren	€ 64,21
Voorraad schildjes	€ 1.361,91	Vooruitbetaalde contributie	€ 125,00
Te vorderen contributie	€ 700,00	Voorziening debiteuren	€ 250,00
Te vorderen donaties	€ 22,50		
Te vorderen ALV 2012	€ 30,00		
Te vorderen bijz. baten	€ 25,00		
Geactiveerde kosten ontwikkeling huisstijl	€ 1000,00		
	€ 30.583,26		€ 30.583,26

BALANS per 31-12-2014

Bank rekening courant	€ 5.655,33	Eigen Vermogen	€ 33.770,07
Spaarrekening	€ 26.722,07	Crediteuren	€ 52,39
Voorraad schildjes	€ 1.276,06	Vooruitbetaalde contributie	€ 200,00
Te vorderen contributie	€ 200,00	Voorziening debiteuren	€ 150,00
Te vorderen donaties	€ 45,00	Teveel betaalde contributie	€ 226,00
Geactiveerde kosten ontwikkeling huisstijl	€ 500,00		
	€ 34.398,46		€ 34.398,46

WINST-EN VERLIESREKENING 2014 (2013) BEGROTING 2015

Inkomsten	2013	2014	2015
Contributies	€ 10.650,00	€ 10.150,00	€ 10.000,00
Donaties	€ 180,00	€ 157,50	€ 160,00
Bijdragen ALV/excursies	€ 810,00	€ 855,00	€ 1.000,00
Verkoop schildjes	€ 242,00	€ 110,00	€ 110,00
Renteontvangsten	€ 474,04	€ 315,75	€ 300,00
Contributies vóór 2013	€ 102,50		
Bijzondere baten	€ 67,00	€ 50,00	
	€ 12.525,54	€ 11.638,25	€ 11.570,00

Uitgaven	2013	2014	2015
Bestuur	€ 555,19	€ 257,42	€ 400,00
reiskosten /representatie	75	76	
kantoorkosten/portokosten	480	181	
ALV/excursies	€ 1.235,00	€ 1.868,75	€ 3.800,00
Nieuwsbrief	€ 5.703,94	€ 3.648,52	€ 4.000,00
Contributies	€ 250,00	€ 250,00	€ 250,00
Kosten website	€ 447,70	€ 580,80	€ 600,00
Kosten PR/folders/drukwerk			
ontwikkeling huisstijl	€ 1.109,15	€ 500,00	€ 500,00
Overige kosten	€ 346,10	€ 381,73	€ 400,00
Zacco merkbewaking	112	151	
bankkosten	234	230	
Afboeken voorraad verkochte schildjes	€ 188,87	€ 85,85	€ 85,00
Voorziening debiteuren	€ 250,00	€ 150,00	€ 150,00
Kring Brummen	€ 410,89	€ 289,16	€ 250,00
Winst	€ 2.028,70	€ 3.626,02	€ 1.135,00
	€ 12.525,54	€ 11.638,25	€ 11.570,00

Na de Algemene Ledenvergadering maken we een rondrit met de historische tram.

Bij de Grote Kerk maken we een fotostop. Het beklimmen van de toren is helaas niet mogelijk daarom hierbij een impressie van het uitzicht vanaf de toren en het carillon.

*De eerste paardentram in 1864 was meteen al een dubbeldekker deze werd imperialwagen genoemd.
Stalen wielen over gladde rails maakten de eerste tramrit redelijk comfortabel.*

Oproep

Het bestuur van Bewoond Bewaard is op zoek naar een tweede secretaris in verband met toename van de werkzaamheden en taken.

***De secretaris Ulrike Weller-Aussems verstrekt gaarne inlichtingen.
T: 020 6238095 of M: 0 654705427.***

Colofon

De Vereniging Bewoond Bewaard
Postadres: Keizersgracht 416, 1016 GC Amsterdam
Telefoon secretariaat: 020 6238095 / 06 54705427
IBAN: NL73 INGB 0004 2581 70
www.bewoondbewaard.nl

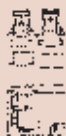
Bestuur en Redactie:

P. Viersen-Kooiman, *voorzitter*
U. Weller-Aussems, *secretaris*
R. Batema, *penningmeester*
D. de Vilder, *lid*
W. Nieboer-van den Berg, *lid*
E. Haaksman, *lid*

Bewoond Bewaard

Vereniging van eigenaren-bewoners
van monumenten

Vereniging Bewoond Bewaard

Keizersgracht 416, 1016 GC Amsterdam

Telefoon 020 6238095

www.bewoondbewaard.nl

